

BIULETYN

KOŁA MIŁOŚNIKÓW DZIEJÓW GRUDZIĄDZA
KLUB „CENTRUM” SPÓŁDZIELNI MIESZKANIOWEJ

Mateusz
Zmudziński

Rok XV: 2017

Nr 3 (498)

Data odczytu: 18.01.2017 r.

Data wydania: 18.01.2017 r.

=====

1051. spotkanie

Mateusz Zmudziński (Toruń)
Archiwum Akt Dawnych Diecezji Toruńskiej

Prowadzenie poszukiwań genealogicznych - jak rozpocząć i kontynuować prace?

WSTĘP

Budowanie drzewa genealogicznego jest sposobem na zebranie w jednym miejscu informacji o naszych przodkach, dzięki czemu pielęgnujemy pamięć o nich i tworzymy historię, która będzie w przyszłości silnym fundamentem spajającym nasze rodziny. Warto znać imiona, nazwiska, daty czy miejsca, w których funkcjonowali nasi przodkowie. Być może dzięki temu dojdziemy do mało znanych faktów, poznamy nazwiska, które zatarły się w pamięci, a nawet połączymy wspólnymi więzami sąsiadów czy znajomych. Budowa drzewa genealogicznego to pasja, na którą apetyt „rośnie w miarę jedzenia”. Im dalej się zagłębiemy, tym więcej kolejnych szczegółów próbujemy odkryć. Stajemy się najlepszym detektywem, który mając początkowo niewiele informacji z czasem zyskuje dowody, których nikt nie może podważyć. Tak jest i z genealogami, którzy często potwierdzają znane fakty nowymi dowodami, a niejednokrotnie dzięki nim dodają kolejne osoby do tej pasjonującej układanki.

Im więcej zrobimy, tym szybciej zaangażujemy kolejnych bliskich, którzy najprawdopodobniej z początku byli niechętni, ale po pierwszych sukcesach zdecydują się przyłączyć do drużyny rodzinnego detektywa. Zadajmy sobie więc zapewne niejednokrotnie przytaczane pytania: Jak często każdy z nas myślał o odtworzeniu dziejów rodziny? Może nawet chcieliśmy pójść tym śladem, ale zabrakło motywacji, wiedzy czy nawet utknęliśmy w martwym punkcie. Czy nie myśleliśmy o tym w trakcie pomocy dzieciom i wnukom podczas przygotowania drzewa na lekcje w szkole? Może baliśmy się, że nie damy rady? Niniejszy tekst ma na celu przybliżenie zasad prowadzenia badań genealogicznych. Należy zaznaczyć, że jest

on pisany z perspektywy genealoga – archiwisty, który w trakcie pracy zawodowej realizuje liczne kwerendy, zlecane przez użytkowników. Wiele informacji, będzie opatrzone informacją o przytoczeniu na podstawie praktyki. Na początku przybliżę kilka najbardziej podstawowych pojęć, które będą niezbędne z perspektywy prowadzenia poszukiwań genealogicznych. Następnie omówię proces przygotowania do poszukiwań, etap realizacji prac, ich rozszerzania, a w efekcie przybliżę możliwości zaprezentowania wyników prac szerszemu gronu odbiorców. Najważniejszą część tekstu stanowią będą praktyczne wskazówki, których Autor udzielił w wyniku doświadczenia zdobytego przy prowadzeniu licznych poszukiwań genealogicznych.

KILKA POJĘĆ PODSTAWOWYCH

Chcąc prowadzić poszukiwania nie unikniemy wizyty w archiwach, w których znajdziemy źródła do dziejów naszych rodzin. Zgodnie z przyjętą terminologią archiwum jest to:

Instytucja o charakterze urzędu administracyjnego, urzędu wiary publicznej oraz placówki naukowej powołana do kształtowania, zabezpieczania gromadzenia, opracowywania oraz trwałego przechowywania i udostępniania materiałów archiwalnych, uprawniona do wydawania z nich uwierzytelnionych odpisów, wypisów, wyciągów i kopii, a także do publikowania źródeł i pomocy archiwalnych oraz prowadzenia badań w dziedzinie archiwistyki¹.

Musimy pamiętać, iż definicja ta nie zawsze w równym dostępie dotyczy każdego rodzaju archiwów. W innym stopniu odnie się ona do archiwów państwowych, w innym też do prywatnych organizowanych przez właścicieli akt. Ustawa z dnia 14 lipca 1983 roku o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach szczegółowo normuje pracę i funkcjonowanie archiwów państwowych, działalność pozostałych regulowana jest odrębnymi przepisami instytucji, które je zakładały.

Materiały zgromadzone w archiwach polskich tworzą narodowy zasób archiwalny, całość akt w jednym archiwum tworzy jego zasób. Narodowy zasób archiwalny dzieli się na państwowy, powstały w wyniku działalności:

- organów państwowych oraz innych państwowych jednostek organizacyjnych;
- organów jednostek samorządu terytorialnego oraz innych samorządowych jednostek organizacyjnych;
- obcych organów władzy i administracji państwowej i innych organów, jednostek organizacyjnych i organizacji, związków wyznaniowych, a także

¹ *Archiwum*, w: *Polski Słownik Archiwalny*, red. W. Maciejewska, Warszawa 1974, str. 19.

okupacyjnych jednostek wojskowych, jeżeli materiały te znajdują się w Rzeczypospolitej Polskiej

- partii politycznych oraz innych organizacji o charakterze politycznym, społecznym, zawodowym i gospodarczym,
- kościołów i związków wyznaniowych,
- innych niepaństwowych organizacji i jednostek organizacyjnych,
- działaczy politycznych, społecznych i gospodarczych, twórców w dziedzinie nauki i techniki, kultury i sztuki oraz innych osób, które wniosły swój historyczny wkład do rozwoju Państwa Polskiego, życia politycznego, społecznego i gospodarczego oraz do rozwoju nauki i techniki oraz kultury i sztuki,
- rodzin i rodów, które wywierały historyczny wpływ na sprawy państwowe, stosunki polityczne, gospodarcze i społeczne, a także dotyczące ich majątków, przedsiębiorstw i innej aktywności gospodarczej²,

z zaznaczeniem, iż pięć ostatnich punktów wchodzi w skład państwowego zasobu archiwalnego, pod warunkiem, że znalazły się w archiwach państwowych.

Niepaństwowy zasób archiwalny tworzą partie polityczne, organizacje polityczne, spółdzielcze i inne organizacje społeczne, kościoły i związki wyznaniowe, inne niepaństwowe jednostki organizacyjne³.

Materiały niezbędne do prowadzenia prac w archiwach są częścią większych całości, które nazywamy zespołami archiwalnymi. Są to materiały archiwalne wytworzone i zgromadzone przez jednego odrębnego ustrojowo twórcę. Księgi metrykalne są częścią zespołów akt konkretnych parafii, zaś księgi stanu cywilnego konkretnych Urzędów Stanu Cywilnego. Te kilka pojęć z zakresu archiwistyki powinny wprowadzić nas w tematykę poszukiwań genealogicznych. Odsyłam chętnych do prac z zakresu archiwistyki, które załączam na zakończenie pracy.

Należy teraz wyjaśnić kilka pojęć ściśle związanych z genealogią. Sam termin genealogia oznacza naukę pomocniczą historii zajmującą się badaniem stosunku pokrewieństwa między ludźmi. Osobę, dla której rozpoczynamy budowanie drzewa genealogicznego nazywamy probantem. Ustalone relacje między pokoleniowe zachodzące w linii rodzic – dziecko lub ich odmianach nazywamy filiacją, zaś relacje między osobami płci odmiennej, w wyniku której na świat przyszło potomstwo nazywamy koicją. Relacje między pokoleniowe możemy szeregować według linii prostej i bocznej, gdzie pierwsza oznacza relację filiacji np. ojciec, syn, dziadek, zaś druga określa przodków i potomnych wywodzących się od wspólnego przodka, bez

² Ustawa z dnia 14 lipca 1983 roku o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (dalej: Ustawa archiwalna), Dz. U. 1983, Nr 38, poz. 173, art. 15, ust. 1-2.

³ Tamże, art. 42.

filiacji np. bratanek, wnuk brata. Relacje możemy szeregować według relacji przodków i potomków męskich i żeńskich, pierwsza z nich stanowi linię patrylinearną, która odpowiada za dziedziczenie nazwiska, druga zaś matrylinearną. Przodków ojca określamy mianem po mieczu, zaś przodków matki po kądzieli⁴.

PROWADZENIE POSZUKIWAŃ GENEALOGICZNYCH

Odpowiednie przygotowanie do prowadzenia badań genealogicznych stanowi połowę sukcesu. W skrócie plan badania drzewa genealogicznego wygląda następująco:

1. Pierwsze poszukiwania w domu
2. Porządkowanie zdobytej wiedzy
3. Zapoznanie się z fachową literaturą
4. Wytypowanie archiwów
5. Kwerenda w wyznaczonych instytucjach
6. Porządkowanie wyników
7. Tworzenie bazy danych
8. Ewentualne uzupełnienie kwerendy
9. Publikacja wyników

Jest to oczywiście plan idealny, a każdy z podpunktów może być modyfikowany, dopuszcza się także zmiany ich kolejności w odpowiedzi na efekty prowadzonych prac. Na dalszych stronach postaram się szczegółowo opisać większość z tych etapów.

Przed przystąpieniem do pracy warto się dobrze przygotować, zaleca się stworzenie wzoru i formatu fiszek, które będziemy przygotowywać dla każdej osoby. Odpowiednio i czytelnie trzeba wyróżnić imię i nazwisko, nie wolno pominąć najważniejszych dat z życia osoby, o której traktuje fiszka. Warto przeznaczyć tam miejsce na wpisanie powiązań z innymi osobami (także odniesienie do innych fiszek) czy konkretnymi źródłami, w których informacje z fiszki występują. Trzeba również przemyśleć odpowiednie miejsce do ich przechowywania, gdyż to czy uda nam się je gromadzić w sposób bezpieczny i nie ingerujący w nadany układ, często może decydować o przyspieszeniu tempa poszukiwań. Fotografia nr 1. przedstawia wzór karty osoby w drzewie genealogicznym, którą można wygenerować w jednym z programów komputerowych do obsługi poszukiwań genealogicznych.

⁴ Pojęcia wyjaśnione na podstawie Encyklopedii PWN, www.encyklopedia.pwn.pl; [dostęp: 21.12.2016]. Wyszukano hasła: genealogia, filiacja, koicja,

Fot. 1. Karta osoby w programie Drzewo Genealogiczne II

UWAGA: pola szare pozostaw puste

ARKUSZ GENEALOGICZNY – KARTA OSOBY

Nr arkusza	Data wypełnienia	Genealog rodzinny	ID osoby
Tytuł	Imię, drugie imię	Nazwisko, nazwisko rodowe, przyrostek	
Data i miejsce urodzenia		Narodowość	
Wyznanie	Ceremonia religijna	Data ceremoniału	
Dodatkowe dane dot. urodzenia (nr aktu, urząd ...)		Dodatkowe dane dot. ceremoniału (nr aktu, parafia ...)	
Ojciec (imiona i nazwisko)		Nr arkusza	ID osoby
Matka (imiona, nazwisko i nazwisko rodowe)		Nr arkusza	ID osoby
Ojciec chrzestny (imiona i nazwisko)		Nr arkusza	ID osoby
Matka chrzestna (imiona, nazwisko i nazwisko rodowe)		Nr arkusza	ID osoby
Współmałżonek / Partner (imiona, nazwisko i nazwisko rodowe)	Karta związku		Karta osoby
	Nr arkusza	ID związku	Nr arkusza ID osoby
Wysztalcenie	Zawód wyuczony/wykonywany	Data imienin (dzień i miesiąc)	
Dane dodatkowe (adres, telefon, email, WWW, grupa krwi, zainteresowania, notatki itp.)			
Czy osoba zmarła? (zakreśl pole „TAK”, jeżeli osoba zmarła)	TAK	Przyczyna zgonu	
Data i miejsce zgonu		Data i miejsce pogrzebu	
Data i miejsce pochówku	Forma pochówku	Karta grobu	
		Nr arkusza	ID karty
Dodatkowe dane dot. zgonu (nr aktu, urząd, parafia itp.)			
Zgadzam się/nie zgadzam się na udostępnienie moich danych osobowych na stronie		Data i podpis	

Źródło: http://www.pl-soft.pl/opisy/pliki/Arkusz_genealogiczny_O.pdf

Następnie warto wypisać wszystkie informacje, które znamy sami, aby następnie móc wypisać te niewiadome, w których wyjaśnieniu mogą pomóc nam członkowie rodziny. Dobrym rozwiązaniem będzie rozrysowanie wstępnego drzewa genealogicznego, w którym zaznaczymy pierwsze niewiadome i wytupujemy osoby, które pomogą nam rozwiązać niejasności. Jednym z rozwiązań w początkowej fazie poszukiwań jest analiza rodzinnego archiwum czy pamiątek, które naprowadzą nas na kolejne cenne ślady. Zawsze należy zdobyte informacje nanosić na drzewo i fiszki. Wielokrotnie spotykamy się z przypadkami, gdzie pierwszym miejscem kontaktu przy rozpoczynaniu poszukiwania jest archiwum diecezjalne lub parafia. Bez pierwszych, często nawet enigmatycznych informacji nie możemy rozpocząć prac, a wbrew panującej opinii archiwa nie mają stworzonej bazy osób figurujących w przechowywanych w nich źródłach.

Dzięki podstawowym informacjom zebranych w rodzinnych dokumentach i uzupełnionych o wspomnienia członków rodziny, należy ponownie spojrzeć na to czego nam brakuje i przygotować się do zewnętrznej kwerendy. Jednakże zawsze warto sięgnąć do podstawowej literatury. Często przydatne będą pozycje dotyczące spraw ustrojowych (administracji państwowej, samorządowej i organizacji religijnych), biografistyki, dziejów i historii lokalnych, a co najważniejsze zapoznanie się z częścią poradników genealogicznych. Po tym wstępnym etapie poszukiwań możemy przystąpić do właściwych poszukiwań w źródłach.

W tym celu typujemy archiwa, a w nich konkretne zespoły i materiały, z których chcemy skorzystać. Należy pamiętać, że większość znanych źródeł do genealogii przechowywana jest w archiwach państwowych i kościelnych. Jeśli w tych pierwszych panują jednolite zasady w kwestii udostępniania archiwaliów, to drugie mają prawo samodzielnie je ustalać. Pierwszym kontaktem z archiwum będzie zapewne wizyta na jego stronie internetowej lub kontakt telefoniczny. Warto już wtedy ustalić czy w instytucji znajdują się interesujące nas źródła i czy są one udostępniane. Ostatni etap żmudnej pracy polega na osobistej wizycie w archiwum i prowadzeniu poszukiwań. Oczywiście dla osób, które z różnych przyczyn nie mogą osobiście realizować prac, wybrane archiwa i liczne instytucje prywatne oferują możliwość odpłatnego przeprowadzenia kwerendy genealogicznej.

Prowadzenie badań w archiwach omówione zostało na łamach Biuletynu Koła Miłośników Dziejów Grudziądza, R. XIII z 2015 roku, w numerze 16 (428). Celowo zatem nie zostaną przytoczone ponownie w niniejszym tekście.

PRAKTYCZNE WSKAZÓWKI

Poszukiwanie w rodzinnych dokumentach i wspomnieniach:

W rodzinnych dokumentach i w trakcie rozmów z krewnymi warto ustalić jak najwięcej informacji, które początkowo mogą wydawać się nieprzydatne, jednak

z biegiem czasu staną się bardzo ważne. Z praktyki pracy przy poszukiwaniach, widać, że najczęściej na początku ustala się: miejscowości i regiony zamieszkiwane przez rodzinę w przeszłości; czym rodzina się zajmowała, jakiego była wyznania, daty urodzin i śmierci przodków (w przypadkach niejasnych granice „od – do”) oraz miejsca tych wydarzeń, odmiany nazwisk, wszystkie ważne lub mniej istotne, lecz znane wydarzenia z życia przodków. Te z pozoru często znane informacje, po uporządkowaniu stają się kluczowe. Dzięki poznaniu miejscowości czy regionu, w którym żyła rodzina zawężymy zakres prowadzonych poszukiwań. Ustalenie wyznania przodków będzie pomocne w typowaniu źródeł, do których należy dotrzeć. Status członków rodziny lub pełnione funkcje pozwolą dotrzeć do innych materiałów archiwalnych, niż księgi metrykalne czy akta stanu cywilnego. Znając np. wykonywany zawód czy miejsce zamieszkania dotrzemy do ksiąg zawierających spisy wyborców, podatników czy pracowników konkretnych instytucji. W tych dokumentach możemy zatem natrafić na kolejne ważne informacje.

Zebranie danych z aktów w USC lub archiwach wyznaniowych:

Znając daty można zwrócić się do Urzędów Stanu Cywilnego (dla dat do 100 lat), archiwów państwowych (ponad 100 lat) lub archiwów poszczególnych wyznań, z prośbą o wystawienie odpisu lub sporządzenie kopii aktów naszych przodków. W metrykach urodzeń, ślubów czy zgonów znajdziemy informacje o kolejnych przodkach, co w oczywisty sposób ułatwi nam kolejne poszukiwania. USC pobierają opłaty skarbowe za odpisy akt i opłaty za kopie, z reguły te drugie są zdecydowanie tańsze. Zawsze można wybrać się osobiście do archiwum lub USC i poprosić o wgląd do akt. Źródła dotyczące urodzeń, ślubów czy zgonów spotkamy w dwóch źródłach: państwowych i niepaństwowych. W każdym z nich na szczeblu regionalnym i centralnym. W pierwszym przypadku księgi stanu cywilnego prowadzone w systemie rocznym przechowywane są w USC sto lat po wytworzeniu, następnie przekazuje się je do właściwego archiwum państwowego. W kwestii akt wyznaniowych, na przykładzie kościoła rzymskokatolickiego wiemy, że przez pierwszy okres akta przechowywane są na właściwej parafii, a z biegiem czasu przekazywane do archiwum diecezjalnego.

Inne dokumenty przydatne w poszukiwaniach genealogicznych:

Poszukiwania to praca żmudna i czasochłonna, ciężko też będzie wymienić wszystkie źródła, w których możemy spotkać się z interesującymi nas informacjami, moim zdaniem warto skorzystać z poniższych materiałów:

- Spisy mieszkańców
- Spisy podatników
- Spisów członków wyznań i innych organizacji religijnych
- Wykazów uczniów szkół

- Wykazów pracowników
- Ksiąg ławniczych, sądowych
- Akt gruntowych i katastralnych

POSZUKIWANIA W KSIĘGACH METRYKALNYCH:

Liczne oddolne inicjatywy synodów diecezjalnych dały podstawę do wprowadzenia na Soborze Trydenckim w 1563 roku obowiązku rejestrowania chrztów i ślubów, niestety postanowienia soborowe nie wspominały nic o obowiązkach prowadzenia spisów osób zmarłych. Obowiązek ten wprowadził papież Paweł V na mocy Rytuału Rzymskiego z 1614 roku⁵.

W okresie przedrozbiorowym księgi metrykalne prowadzono bez jednolitego systemu i często niedbale. Okres rozbiorów przyniósł nową jakość w prowadzeniu ksiąg, gdyż zaborcy uczynili duchownych katolickich urzędnikami stanu cywilnego. W zaborze pruskim proboszczowie zostali urzędnikami stanu cywilnego w roku 1794 na mocy wydanego Powszechnego Prawa Krajowego. W trakcie wykonywania posługi duszpasterskiej dokonywali wpisów do ksiąg chrztów, ślubów i pogrzebów. Z nich duchowni lub służba kościelna miała co roku sporządzać duplikaty, których zgodność z oryginałem powinien zaświadczyć proboszcz. Następnie normatyw zobowiązywał plebanów do systematycznego przekazywania duplikatów właściwym terytorialnie sądom⁶.

Kolejne lata przyniosły unormowania w ilości ksiąg metrykalnych, które należy prowadzić i nadal wyróżniają trzy główne księgi: chrztów, ślubów i zgonów oraz poboczne, wśród nich: I Komunii Św. i bierzmowanych. Poniżej przedstawię kilka wzorów prowadzenia wpisów w trzech głównych księgach. Zaznaczę miejsca konkretnych danych w analizowanym akcie.

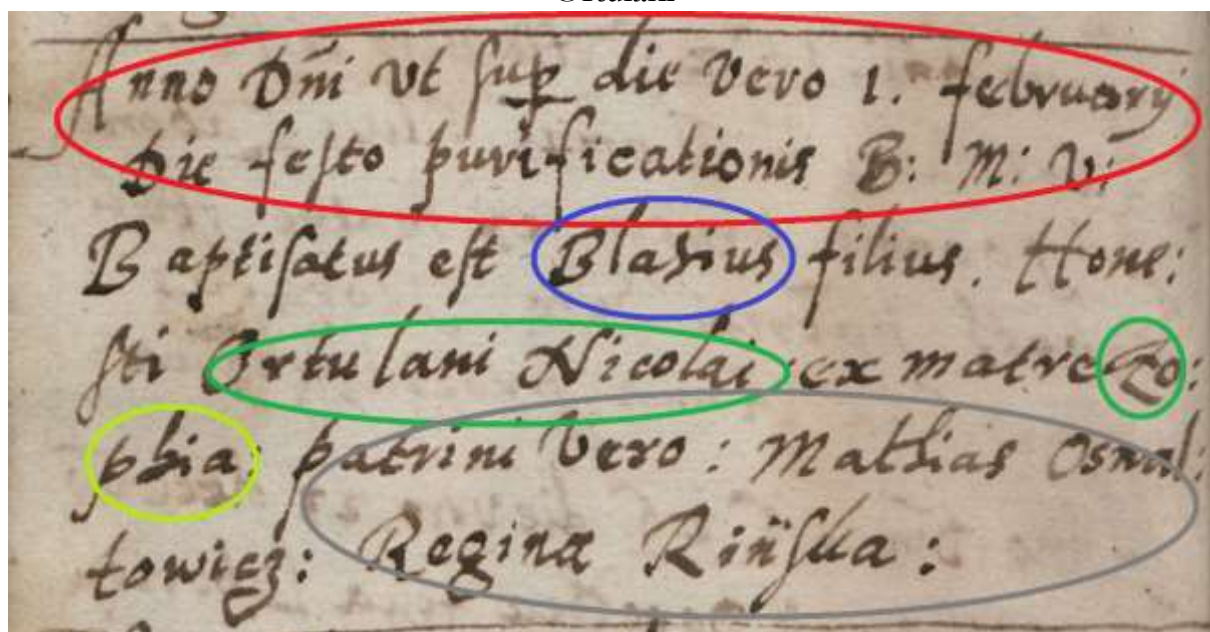
Księgi chrztów

Pierwszym analizowanym wpisem będzie chrzest Błażeja w parafii w Brzoziu Lubawskim (daw. Deutsch Brzozie, Brzozie Niemieckie), który odbył się w 1621 roku.

⁵ M. Zmudziński, *Księgi metrykalne w zasobie Archiwum Akt Dawnych Diecezji Toruńskiej. Informator*, Toruń 2016, str. 15-16.

⁶ Tamże, s. 16.

Fot. nr 2. Wpis aktu chrztu Błażeja
Ortulani

Źródło: Archiwum Akt Dawnych Diecezji Toruńskiej (dalej: AADDT), Parafia pw. Św. Jana Chrzciciela w Brzoziu Lubawskim, sygn. AA 001, str. 40.

Kolorem czerwonym oznaczono datę wydarzenia, w tym przypadku chrztu. Dla pisarza data urodzenia była nie istotna, gdyż udzielano chrztu i tę datę wpisywano. Dodatkowo zapisano, iż działo się to w święto Oczyszczenia NMP, które obchodzone jest obecnie 2 lutego. Kolorem niebieskim oznaczono imię dziecka, zaś w kolory zielony i żółty oznaczają imiona rodziców. Na szaro zaznaczono imiona i nazwiska chrzestnych.

Z najważniejszych informacji, z perspektywy dzisiejszego użytkownika, brakuje daty urodzenia dziecka. Jednak wpis zawiera wszystkie najważniejsze informacje z punktu widzenia twórcy, czyli plebana w Brzoziu Lubawskim. Zdarzają się wpisy z pocz. XVII wieku, gdzie nie wpisywano imion rodziców biologicznych, a jedynie chrzestnych.

Na kolejnej fotografii oznaczenia dokonano kolorami w identyczny sposób. Widzimy jednak, iż akty wpisano w ręcznie kreślonej tabeli. Pierwszy z nich pod imieniem dziecka posiada odnotowaną datę urodzenia, w pozostałych jej brakuje. Warto zaznaczyć, że sam wpis pochodzi z roku 1735. W tej księdze dodatkowo pleban wpisywał miejsce pochodzenia dziecka.

Źródło: AADDT, Parafia pw. Wniebowzięcia NMP w Chełmnie, sygn. AA 023, k. 103r.

Dwie ostatnie fotografie pochodzą z księgi chrztów o nadrukowanym formularzu w języku łacińskim. Wpisy dokonywane były w języku polskim. Mamy tu doczynienia z najbardziej rozbudowanym formularzem, w którym pojawiły się dodatkowo miejsca na status rodziców, ich wyznanie, nr aktu, dane szafarza sakramentu oraz adnotacje, jak np. data zawarcia małżeństwa, bierzmowania czy inne ważne z punktu widzenia kapłana informacje.

Można zaobserwować, jak rozwijał się stosowany formularz w księgach chrztów, od początkowo skąpych informacji, po bardzo szczegółowe. Obecnie przy rodzicach dopisuje się dodatkowo daty ich urodzin, datę ślubu, a przy chrzestnych miejscowości zamieszkania. Jak zatem zmieniał się formularz, służący odnotowywaniu małżeństw, a co najważniejsze które informacje uznano za warte wpisania.

Księgi małżeństw

Pierwsza analizowana księga małżeństw (fot. 6), w aktach z 1641 roku zawiera dość liczne jak na I poł. XVII wieku informacje. Pleban w formie ręcznie kreślonej tabeli wpisał datę sakramentu, która na fotografii została oznaczona kolorem żółtym, w następnej kolumnie wpisano pochodzenie panny młodej, następnie dane młodych. Na uwagę zasługuje fakt, że przy narzeczonym wpisano dane rodziców, czego nie notowano przy pannie młodej. Pleban często nawet nie wpisywał jej nazwiska. Na końcu przeznaczył miejsce dla świadków. Dla ówczesnych potrzeb wystarczał mu wpis: *Georgius Joachim Stryl et Anna filius contraxit matrimonium cum Anna Tyl vidua derelicta*⁷. W przypadku napotkania na taki wpis, nie wiemy jakie nazwisko po ojcu nosiła Anna, matka Grzegorza, ani jak nazywali się rodzice wdowy Anny Tyl. Pleban nie zanotował również czy Tyl to nazwisko rodowe czy z poprzedniego małżeństwa. Niestety brakuje również wpisu o datach i miejscach zapowiedzi, co pozwoliłoby nas doprowadzić do parafii narzeczonego, jeśli oczywiście była ona inna niż narzeczonej.

Druga z ksiąg (fot. 7) posiada bardziej szczegółowe informacje. Te, które wystąpiły również w poprzedniej zaznaczono tym samym kolorem. Na biało zaznaczono daty zapowiedzi przedślubnych, bez wpisanego miejsca ich wypowiedzenia. Dodatkowo wpis zawiera, informacje, że młodzi byli wdowcami. Przy narzeczonym wpisano dane pierwszej żony, a przy narzeczonej nazwisko rodowe. Dzięki wpisanemu wiekowi młodych możemy próbować odszukać ich akty urodzenia i chrztu. Niestety nowsze księgi nie pozwalają na publikację wpisów, ale oczywiście zawierają pełniejsze dane, jak imiona i nazwiska rodziców, daty chrztów młodych czy miejsca zamieszkania.

Fot. nr 6. Wpis małżeństw zawartych w parafii farnej w Chełmnie w 1641 roku.

⁷ Jerzy syn Joachima Stryl i Anny, zawarł małżeństwo z Anną Tyl wdową (tłum. Autor).

Dies Mensis Sacerdos	Locus	1841 Contractantes	Testes
22 Aprilis Fr. Bantus	Wymiany	Gregorius Joachimus strile Witina filius contractit ma trimonium cum Anna Dyl. widua dehelich.	Bartbol. Helle Haas Paulon
Eodem die Dom. fr.	Wymiany	Haas Urbani Rego et reu ultra filius contractit matri monium cum parochia filium vidua dehelich.	Nicolaus Helle Jozef Koptow - Sulman
2 May fr Bonaventura B. Chinski	Osmowo	Joannes Alberti uoytal de Badubulic & Erstis filius contractit matri cum Anna widua dehelich.	Petrus Biedmaka Paulg Parwat

Źródło: AADDT, Parafia pw. Wniebowzięcia NMP w Chełmnie, sygn. AD 001, str. 7.

Fot. nr 7. Wpis małżeństw zawartych w parafii farnej w Chełmnie w 1832 roku.

Nomen Mensis et dies et Copulationis Locus	Nomen Cognomen Copulantes Sacerdotis et ejus manus	Nomen Cognomen Copulatum	Utrum in Matrimo nio iam mixere nec non utrum sub tutela la Parentum vel tutorum existant	Alia sponsi vel sponsae
40 1832 By die 3 ^o ba Julii ki	Antonius Hrateroginski Vic. Pr. Demrcau Praepositus	Maacij Tracik Franciszka Strzelecka uita Petna	viduus post fata Maricand. Chij nacka vidua sine liberis	26. 25.

Religio habet et sponsae	Conventus Parentum vel Tutorum	Designatio Domu sive diem facta proclamatio is bannorum	Designatio a proclamatione bannorum	Nomen et Cognomen Testium.	Adnota tiones.
Cath. Cath.	Canonas judas di. Juni 1841. Cum conste in prasen tum.	Dea J. J. J. Pasha et Dea Bentec.	— —	Thomas Topreucastki Bawel Gerstki.	165

Źródło: AADDT, Parafia pw. Wniebowzięcia NMP w Chełmnie, sygn. AD 005, k. 164v-165r.

Księgi zgonów

W niniejszej pracy wykorzystana została księga zgonów z parafii w Boluminku. Analizie poddamy wpis z 1799 roku. Z uwagi na niewielką czcionkę pisma nie będę zaznaczał kolorów, a najważniejsze części aktu omówię. Akt zgonu Macieja Rutkowskiego (Fot. nr 8) z 1799 roku składa się z dwóch części: tabelarycznej (na lewej części karty) oraz opisowej (na prawej części karty). Pierwsza zawiera poniższe dane: miejsce zgonu, zaznaczenie czy zmarły płci męskiej czy żeńskiej (*Masculi / Feminae*), wiek, przyczynę zgonu. Części opisowa podaje daty zgonu oraz pogrzebu, dane zmarłego, adnotację o opatrzaniu sakramentami świętymi i miejsce pochówku.

Jest to forma mieszana, często dla wcześniejszych ksiąg spotykamy wyłącznie formę opisową, natomiast dla ksiąg od końca XIX wieku zazwyczaj jest to forma tabelaryczna, z nadanym w XX wieku stosownym formularzem.

Dane w księdze zmarłych często są o wiele bardziej szczegółowe, możemy w nich spotkać m.in. dane współmałżonków czy dzieci, których zmarły pozostawił, dane jego rodziców (zazwyczaj w przypadku dziecka) oraz miejsce na cmentarzu. Książ tych nie wolno mylić z księgami cmentarnymi, które prowadzone były wyłącznie na użytek cmentarza, jednak z czasem zaczęto je przechowywać wspólnie z księgami zmarłych i panuje mylna opinia, jakoby były tym samym rodzajem ksiąg.

Fot. nr 8. Wpis zgonu odnotowanego w parafii w Boluminku.

	Marsius 1799	Junius	Feminae	Suma	Suma masculi 1799	Utae	Mortis	Martius Aprilis Maius	Junius Julius Augustus	Septembris October Novembris	December Januaris Februarius
1799					14	anno 56.	...				6.
1800											
1801											

Die quã Februarii 1799 obiit Anno millenimo septingentesimo nonagesimo nono decessit
ex hac vita "Maciej" Rutkowski aetate quatuordecim annorum Cath. sacramenti Sacramentorum
munitus et sepultus est die tertia ejusdem in cimiterio Boluminko.

Źródło: AADDT, Parafia pw. Św. Wojciecha w Boluminku, sygn. AE 001, str. 82-83.

PODSUMOWANIE

Genealogia, jak każda nauka jest bardzo złożona, a ten tekst miał na celu ukazanie zaledwie kilku wybranych aspektów związanych z poszukiwaniami gene-

alogicznymi. Z perspektywy tych kilku stron, widać jak wiele instytucji posiada materiały, które możemy wykorzystać w pracy nad budowaniem drzewa przodków. Widać również jak różnorodna jest dokumentacja z perspektywy wyłącznie kościelnych ksiąg metrykalnych. Od momentu ich zaprowadzenia, aż po dziś nieustannie się zmienia. Warto zatem śledzić kolejne publikacje, które zwiększą naszą wiedzę z zakresu genealogii.

Autor zdaje sobie sprawę, iż na łamach kilkunastu stron nie uda się przedstawić najważniejszych aspektów dotyczących poszukiwań genealogicznych. Trudno tego dokonać nawet z perspektywy kilku aspektów, lecz pozostaje mieć nadzieję, że te kilka nakreślonych słów, spotkają się z przychylnym nastawieniem czytelników Biuletynu Koła Miłośników Grudziądza i wywołają zaciekawienie, które przerodzi się w chęć zbadania własnych przodków. Dla tych, których do genealogii namawiać nie trzeba, mam nadzieję, że staną się przekierowaniem do kolejnych ciekawych aspektów tej wciągającej pasji.

WYBRANA LITERATURA:

Archiva w Polsce. Informator adresowy, Warszawa 2004.

Gemeindelexikon für das Königreich Preußen, Berlin 1898.

Gemeindelexikon für den Freistaat Preußen, Berlin 1932.

Genealogia, opr. Włodzimierz Dworzaczek, Warszawa 1959.

Księgi metrykalne i stanu cywilnego w archiwach państwowych w Polsce, opr. Anna Laszuk, Warszawa 1998.

Michalkiewicz Jerzy, *Żydowskie okręgi metrykalne i żydowskie gminy wyznaniowe w Galicji*, Kraków 1995.

Nowaczyk Małgorzata, *Poszukiwanie przodków. Genealogia dla każdego*, PIW 2005.

Prinke Rafał, *Poradnik genealoga amatora*, Warszawa 1992.

Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej z oznaczeniem terytorialnie im właściwych władz i urzędów oraz urzędzeń komunikacyjnych, pod red. T. Bystrzyckiego, Przemyśl - Warszawa 1933.

Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych ziem słowiańskich, (reprint) Warszawa 1975-1977.

Słownik nazwisk współcześnie w Polsce używanych, t. I-X, wyd. K. Rymut, Kraków 1992-1994.

Spis miejscowości PRL, Warszawa 1967.

Urzędy Stanu Cywilnego. Informator. Stan na 30 czerwca 1962 r., Warszawa 1962.

Wykaz urzędowych nazw miejscowości w Polsce, Warszawa 1980.

Zawadzki Jarosław, 1000 najpopularniejszych nazwisk w Polsce, Warszawa 2002.

Notatki

(L.B.S.)

Redakcja: Tadeusz Rauchfleisch, Janusz Hinz. Logo KMDG wykonał Grzegorz H. Rygielski.